

H i s t o r i e s v ě t l u š e k

Asi od roku 1920 se hlásila do dívčích skautských oddílů i malá děvčátka. Program pro ně, jméno, odznak i symbolika byly převzaty z anglického skautingu, kde se tato děvčátka nazývají "Brownies". V češtině byl pro tyto "Domácí skřítky" zaveden název "Šotci", jak jej známe z českého bájesloví. Odznakem byl tančící křítek se špačatou čapkou v kroužku. Hodnostní stupně se označovaly hvězdičkami; nejnižší jednotkou byly "šestky" rozlišující se barvami. Organizační jednotkou byl "roj", který byl buď přiřčen k oddílu skautek, nebo mohl být samostatný. Místo rádkyně zastával "Velký Šotek".

Symbolika Šotků je vyjádřena pohádkou "O moudré sůvě". Děti se dozvědí, že v některé domácnosti mají domácího skřítku, který tam vykonává všechny domácí práce, nakupuje, uklízí, vaří, pěstuje květiny, kráší byt různými ozdobami, stará se o domácí zvířata, atd. atd., takže je v takové domácnosti vždycky útulno a pěkná pohoda, všichni jsou šťastni a mají se rádi. Děti by chtěly mít doma také takového skřítku, ale nevědí, kde ho najít. Někdo jim poradí, aby šly do lesa, tam žije Moudrá sůva, která všechno zná a všechno ví a ta jim jistě poradí, kde hledat skřítku - Šotka. Děti se tedy vypraví do lesa, naleznou Moudrou sůvu a prosí ji, aby jim poradila. Sůva sedí na větvi vysokého stromu, houká a svítí zelenýma očima; děti se jí bojí, ale sůva je moudrá a vlídná. Poradí dětem, aby šly k lesní studánce, když je měsíc v úplňku a u jejího severního okraje se třikrát otočily, říkajíce tajuplnou čarovnou průpovědku:

"Twist me and turn me and show me the elf

I looked in the water and there saw /myself/ "

"Otoč mě a obrať mě a ukaž mi skřítku,

Podívala jsem se do vody - a uviděla sebe "

Vtip je v tom, že v tomto anglickém veršičku se slovo "skřítek" /elf/ rýmuje se zájmenem "sebe" /myself/, které si má děvčátko hledající domácího skřítku samo v rýmovačce doplnit a tím se dovtípí, že studánka jí ukazuje domácího skřítku, kterého hledá. Holčička se vrátí domů a snaží se působit tam blahodárně jako domácí skřítek - Šotek: pomáhá mamince, tatínkovi i sourozencům, je poslušná, čistotná, umí se postarat o sebe i mladší sourozence, pilně se učí, aby prospívala i ve škole atd. jak přikazuje slib a zákon Šotků, který podle organizace z roku 1930 zněl takto:

Slib: Slibuji, že se vždycky vynasnažím co nejlépe

- 1) abych byla dobrou dcerkou své vlasti,
- 2) abych denně vykonala dobrý skutek.

Zákon Šotků:

- 1) Šotek poslouchá rozkazů a rad své vůdkyně,

2) Šotek koná své povinnosti a prospívá bližním

Zkoušky Šotků byly podobné jako jsou nyní zkoušky Světlušek: Nováčkovská zkouška - velmi jednoduchá, obtížnější zkouška první hvězdy a další stupeň zkouška na druhou hvězdu. Odborné zkoušky byly stejné jako u Vlčat, jen tělovýchovná se lišila a ve druhé skupině místo řezbáře pro Vlčata měly Šotci zkoušku "šití".

Metodika výchovy a program Šotků však nebyly v češtině nijak zpracovány, v brožuře "Organizace", vydané v roce 1930 byly jen suché organizační údaje: "Šotci jsou děvčátka 7 až 12ti letá ... atd., znění zákona a slibu, podmínky jednotlivých zkoušek, t.j. 2 hvězd a 2 odborných zkoušek s tím, že ostatní odborné zkoušky jsou stejné jako u Vlčat, t.j. chlapců téhož věku, kteří však měli pro svůj program a symboliku bohatou zábavnou i poučnou literaturu /Kiplingovu "Knihu džunglí" a řadu vlčáckých příruček, protože vlčáckému hnutí byla věnována od začátku daleko větší pozornost, do skautských oddílů se hlásilo dříve množství malých chlapců a mnoho vedoucích i činovníků se věnovalo speciálně samostatným smečkám Vlčat. - Pohádka o Moudré sůvě a symbolika domácích skřítků byla v českém skautingu používána jen pokud vedoucí mohly čerpat z anglické či francouzské literatury nebo kursů v cizině a ústního podání zkušenějších činovnic a vůdkyň. Při nedostatku vedoucích a malém zájmu rodičů, byly při dívčích skautských oddílech většinou jen jednotlivé šestky Šotků, samostatných rojů Šotků bylo málo. Mimo to děvčátka přicházela do skautských oddílů většinou teprve ve věku nad 9 let a používání pohádek jako výchovného prostředku se zdálo u nás přežitkem.

Roku 1931 v Praze bylo uspořádáno I. všeslovenské Jamboree a ustaven Svaz slovanských skautů. 1925 už byly u několika pražských i mimopražských dívčích oddílů skupiny Šotků, ale ústředí jim nevěnovalo zvláštní pozornost. R. 1932/3 nestal v pražské oblasti /župě/ rozkol, a s. Lída Sobotová, jedna ze spoluzakladatelek Dívčího skautingu v Československu, organizovala svůj 5. dívčí oddíl s několika rádkyněmi 2. dívčího oddílu v Praze jako samostatnou dívčí skautskou organizaci, kterou přihlásila k členství tehdy již samostatné mezinárodní dívčí skautské organizace v Anglii. Tyto skautky používaly jako slibový odznak mezinárodní dívčí skautský trojlístek; měly kromě skautské halenky a sukně jako stejnokroj i kabátky. Jejich činnost se omezila na Prahu -Dejvice. Všechny ostatní činovnice a dívčí oddíly zůstaly věrný Svojsíkovu Svazu Junáků skautů, vytvořily však zároveň v té době samostatný Dívčí kmen pod vedením náčelnice prof. Milčicové a název organizace byl rozšířen na "Svaz junáků skautů a skautek RČS" a k slibovému odznaku byl pro děvčata zaveden plstěný tmavomodrý trojlístek, který se podkládá pod slibový odznak skautskou lilii. Tím bylo vyjádřeno členství Dívčího kmene v mezinárodní dívčí organizaci skautek.

Výkonným orgánem Dívčího kmene byl "Dívčí výkonný výbor", jemuž předsedala s. prof. Anna Fleischerová, tajemnicí byla s. Běla Divišová, členkami byly všechny vedoucí činovnice i vůdkyně pražských dívčích oddílů, které se zde scházely k pravidelným schůzkám.

Roku 1934 v červnu byly poslány do Polska, kde byla tehdy již velmi početná skautská organizace "Harcerstwo" na kurs pro vedoucí Zuchů- /Šotků/ v harcerské škole na Buczu, s. Míla Žáková /Brožková/, vůdkyně 2. dívčího oddílu v Praze, kde byl dosti početný roj Šotků a na kurs pro vedoucí Zuchů v Brennej /Vlčat/ s. Libuše Divišová /Langová/, která vedla Vlčata v chlapeckém oddíle v Praze. Přivezly odtud výbornou příručku pro vedoucí Šotků " W gromadzie Zuchów " a pro vedoucí Vlčat " Książka wodza Zuchów " od Aleksandra Mamińskiego, (obě z r. 1933).

Roku 1935 v červenci byl uspořádán v Polsku "Zlot Harcerstwa Polskiego", který měl být II. všeslovanským skautským Jamboree, podle ujednání v Praze z r. 1931, Poláci se však snažili pod pravicovým vlivem vlády Pilsudského odklonit se od původního záměru Svazu Slovanských skautů. Přesto se tohoto skautského sjezdu účastnilo z Československa na 500 skautů a skautek pod vedením náčelníka prof. A. B. Svojsíka, s. náčelní E. Milčicové a prof. J. Charváta, starosty SJSSRČS a navázali upřímné přátelství s polskými skauty a skautkami.

Roku 1936 - Do skautských oddílů se hlásilo čím dále tím více malých děvčátek a v časopisech Junák a Vůdce se objevovaly stále častěji fotografie i články o Šotcích a práci s nimi a množily se i písemné dotazy na jejich metodiku od vedoucích mimopražských oddílů.

R. 1937 - V náčelnictvu byla ustanovena vedle dávno existujícího zpravodaje pro Vlčata také zpravodajka pro obor Šotci a touto funkcí jsem byla pověřena. Přeložila jsem podle anglické i francouzské příručky pohádku o Moudré sůvě a upravila tajemné zaříkadlo, jímž děvčátko má v sobě objevit onoho dobrodružného domácího skřítku na českou veršovanku:

" Sova mi radila, štěstí mne potká,
studánko pomoz mi, ukaž mi Šotka!
Točím se, otáčím, vysoko je nebe,
dívám se do vody - vidím /sebe!/"

Podle zkušenosti s českými děvčátky jsem navrhla snížení věkové hranice místo 7-12let na 6-11 let a vypracovala také s pomocí polské příručky a porad s našimi pedagogy a tělocvikáři kromě zkoušek na 1. a 2. hvězdu samostatné odborné zkoušky pro Šotky. Po celé republice přibývaly šestky a roje Šotků a bylo třeba vypracovat příručku pro jejich vedení. Pokřik Šotků 2D Praha: "Šotci, šotci, sova houká, nebojme se, vždyť jsme Dvojka, hů, hů hů!"

Měla jsem tehdy na starosti Šotky celostátně, musela jsem tedy i vyřizovat korespondenci o nich, psát články do skautských časopisů a chystala jsem příručku. Nelíbilo se mi, že vzorem pro výchovu děvčátek jsou skřítkové, které si od nepaměti lidé představovali jako pitvorné mužičky. Tito skřítkové navíc nebyli vždy dobří - vyváděli i všelijaké zlomyslné neplechy, jak víme z pověstí a bájí, takže se jich lidé museli i bát. A při tom v češtině ty nešťastné rozdílly ve slovesných koncovkách mezi "i" a "y" při rozlišování mužského a ženského rodu. Psala jsem o Šotcích, že dělali to i ono - a v druhé větě jsem použila podmětu "dívky" - a rázem bylo nutno zakončit sloveso "y" - třeba že zpívaly. Ve třetí větě jsem pro zpestření použila podmětu "děvčátka" - a rázem bylo nutno končit slovesa koncovkou neutra "a" - tedy hrála si. Nakonec si pravopis vynutil téměř více pozornosti než vlastní obsah, protože článek připomínal školní úkol s pravopisnými chytáky a čtenář mohl stejně při zběžném čtení podezřívat autora z neznalosti pravopisu, protože se v článku střídalo "i" a "yü" s "a" a bylo těžké vysledovat řídicí podměty. A nebylo možno přece stále psát "Šotci" Šotci" ... a opět Šotci" - a i kdyby, to "i" ve slovesech přece rušilo, když každý věděl, že jde o děvčátka. Nebyly to však jen tyto formální pohnutky. Uvedla jsem již, že především vadila skutečnost, že Šotci žili v představách lidí jako pitvorní mužíci - i slibový odznak ukazoval takového tančícího skřítko v přiléhavých nohavičkách a špičaté čapce. Chtěly jsme dát našim nejmenším nějaký dívčí, ženský vzor a přiblížit je přírodě. Srnky či veverka by byly sice blíže Vlčatům, ale to byly oblíbené symboly družin starších skautek. Přemýšlely jsme o Včelkách, ale vadila nám jejich žihadla - i jejich královna - šlo nám přece o demokratickou výchovu - a nakonec i přílišná, úporná pracovitost dělnic. Chceme ovšem vychovávat i naše nejmenší k pracovitosti, ale právě u těch nejmenších není nutno zdůrazňovat pracovitost jako hlavní a typickou vlastnost - na to je čas v dospělejším věku. U těch nejmenších chceme především rozvíjet rovnoměrně všechny dobré vlastnosti a nedělat z nich malé dospělé. Chceme jim popřát dětské bezstarostnosti a v hojné míře i dětské hravosti a výchovně podchytit především citovou stránku. Proto jsem navrhla Světlušky - a každý ihned pochopí, že vzorem byla překrásná Karafiátova knížka "Broučci". Tehdejší předsedkyně dívčího výkonného výboru a dětská spisovatelka s. Anna Fleischerová mi slíbila, že k příručce napíše zábavnou knížku o Světluškách, kde budou žít svatojánské mušky v malých kolektivech - šestkách - a rojích, budou se navzájem navštěvovat, budou si hrát a soutěžit - a budou lidem svítit.

Rok 1938 - V Evropě se schylovalo k válce a českoslovenští skauti byli vystaveni různým politickým vlivům a nátlakům. Připravovalo se sloučení všech skautských organizací v Československu - v září - těsně před mobilizací

- zemřel zakladatel 1. náčelník Svazu Junáků Skautů a skautek RČS prof. A. B. Svojsík a skauti a skautky ho doprovodili ve smutečním průvodu Prahou na Vyšehradský hřbitov. Za několik dnů na to byla všeobecná mobilizace.

Rok 1939 - V lednu byl III. Junácký sněm v Praze, kdy byly sloučeny všechny skautské organizace v Československu a ustaven "Junák" - ústředí skautské výchovy. Na tomto sněmu byla také schválena změna názvu Šotek na Světlušky a všechny změny, které s tím souvisely, t.j. změna znění zákona i slibu, odznaku atd.

Rok 1940 - 4. listopadu byla výnosem zakázána činnost Junáka. Příručka pro Světlušky byla v kartáčovém otisku uschována s. Fleischerovou ve zdi Smíchovského pivovaru, kde šťastně přečkala celou válku.

Rok 1945 - Po obnovení činnosti Junáka se hlásilo do oddílů spousty děvčat i malých Světlušek; byly zakládány nové roje a oddíly a pořádány kursy pro vedoucí.

Rok 1946 - Byla přepracována příručka pro vedení Světlušek a uspořádána první Lesní škola, která se věnovala speciálně vedení Světlušek.

Rok 1947 - Vyšla první příručka pro Světlušky a byla pořádána druhá Lesní škola.

Rok 1948 - Znovu byla zakázána činnost Junáka

Rok 1968 - V březnu byla obnovena činnost Junáka a ihned zakládány oddíly skautek a roje Světlušek. Několik oddílů chlapeckých ale i dívčích pracovalo i v době potlačení Junáka skautskými metodami v různých povolených organizacích, i v pionýrské organizaci a na jaře 1968 se přihlásili do své mateřské organizace, do Junáka.

